

"Ikke "Den naturlige løsning" men "hjertets udsigt" af Pablo Llambías

oplæg ved symposiet "Udfordringer af Danmarkskortet" 20. februar 2015

I år 2000 rejste jeg i Steen Steensen Blichers fodspor for at forstå mere af det Danmark, som jeg er opvokset i. Det Danmark, der består af bakker, marker, byer, kyster, hav, himmel. Det Danmark, der består af hovedstad, provins, provinsbyer, ubestemte og bestemte egne. Det Danmark, der er, og som både er en idé og en realitet, en tanke og en masse, en metafysik og en fysik.

Jeg rejste sammen med tre andre forfattere, Jeppe Brixvold, Lars Frost og Lars Skinnebach. Rejsen blev senere til bogen *Kærlighed til fædrelandet var drivkraften*; en titel, vi havde lånt fra mindestenen i Kongenshus Mindepark vest for Viborg, hvor hedesagen fejrede sig selv i et storslået anlæg. Kærlighed til fædrelandet var drivkraften. Det var kærlighed, der fik Enrico Dalgas og Hedeselskabet, og måske især de mange andre entreprenører, de tusindvis af bønder, der var med, til at finde kræfterne til at løfte den enorme opgave, det var at opdyrke heden. Dét, og så glæden ved udsigten til penge.

Vi fire forfattere rejste til Jylland. Et eller andet sted måtte vi kunne finde et landskab, der mindede om det land, som Steen Steensen Blicher boede i. Det land, som forsvandt med lynets hast på Blichers tid, og som fik både Blichers far, Niels Steensen Blicher og Blicher selv til at indsamle minder fra den svindende landbokultur, dens skikke og levevis, dens sprog og sange, dens sagn og røverhistorier; alt dét, der også forsvandt under ploven, sammen med lyngen, efterhånden som skæret flåede sig gennem de genstridige rødder, og neden under disse, mulden. Fra vores barndom huskede vi forskellige småstræk af lyng, i isolerede, små, bakkede områder, omkring byerne; områder, der som i bakkerne ved Poulstrup Sø syd for Aalborg af en eller flere forskellige grunde var blevet skånet; fordi plovene ikke kunne klare de stejle skrænter, fordi ejendomsforhold umuliggjorde plovningen, fordi en godsejer var rig nok til at lade være med at opdyrke området, fordi alle mulige grunde. Men områderne var få. Det er ganske lidt, der ikke er endt som opdyrket jord.

I Kongenshus Mindepark anlagde man dét, der er vores største bevarede område af dét, som vi kender som "det gamle Danmark", almuedanmark, Blichers Danmark. I sidste øjeblik sørgede man for at bevare en lille rest. Til minde om den store bedrift. Man anlagde et fint, smukt stenanlæg med navngivne aktører, med optællinger af plovning per sogn, med procentsatser, der viser, hvor effektiv, man var. Anlægget er pompøst på en måde, man ellers sjældent støder på i Danmark. Man gribes af en form for andægtighed, som mange danskere ellers har svært ved at lade være med at grine ad. Heroismen, som man ellers kun kender fra udlandet, slår fuldt ud igennem her. Her var det danskerne, der skulder ved skulder stod last og brast. Det var en folkesag. Det blev en

folkesag. Danmark rejste sig samlet for et industrialiseret landbrug, for et industrialiseret land. Det var fremtiden, det gjaldt. Man kunne få folk og landet til at løfte i folk. Det var vitterlig en enorm bedrift. Over få tiår blev landet fuldkommen forvandlet. Det var ikke til at kende igen. Væk var fårene, fårehyrderne. Væk var lyngen. Væk var røverne i deres røverkuler. Væk var de ensomt beliggende huse med tynde stribes af røg fra skorstenene. Væk var den guldalder, som malerne elskede, da det allerede var så godt som forbi. Væk var bønderne, levevisen, kulturen.

Man samlede ind, så hurtigt man kunne. Man malede, man nedskrev dialekter. Steen Steensen Blicher som senere også Ancher og Krøyer på Grenen. Romantiseringen af de gamle livsformer i den alleryderste time. Var der noget, der var ved at gå tabt? Hvad var det, der var ved at gå tabt? Var der noget, der var værd at bevare? Det var velhaverne og kunstnerne fra København og jyske åndspersoner, som Steen og Niels Blicher, der var præster; det var dem, der samlede ind. Det var dem, der besang den førindustrialiserede levevis. Det var dem, der havde øje for det; dét, der gik tabt. For bonden, fiskeren, kunne man måske diskutere, om der var noget, der gik tabt. Én valgte næppe at bo i fattigdom og tidlig død, fordi det tog sig pittoresk og autentisk ud i københavnerens øjne. Det var ikke med vilje, det var så simpelt. Havde man haft mulighed for det, havde man nok foretrukket rindende vand, elektricitet, måske ligefrem træk-og-slip. Der var helt sikkert noget, der var gået tabt. Der gik tabt. Men hvem ønsker at bo i et museum, fordi der er andre, der romantiserer stanken?

Vi rejste rundt. Vi besøgte Blichers småbyer lidt syd for Viborg; byerne, hvor Blichers far var præst, og hvor Blicher selv blev født, i Vium, og Lyngård, hvor mindestuen for Blicher er indrettet, i "E Bindstouw" efter en af Blichers kendeste noveller, og hvor bondekonerne syslede og snakkede og genfortalte historier i den nogenlunde varme stue, mens kyndelmissen slog sin hvasse og hårde knude udenfor.

Vi kom forbi Kjellerup, tæt ved Aunsbjerg, hvor Blichers protegé, herremanden Steen de Steensen, Blichers mors morbror, boede, og hvor Blichers novelle "Skytten på Aunsbjerg" fandt sted. I Kjellerup fandt vi det jyske, provinsielle, forblæste, mennesketomme sløvsind, som mange af os forbinder med ankomsten til en sådan by. En forkølet udsmykning i en rundkørsel. Nogle anonyme, ældre parcelhuse langs en kedelig indfaldsvej. Et torv med et forsøg på forskønnelse ved hjælp af brostensmønstre, blomsterkasser, måske en skulptur, en vandkunst. Rundt om torvet huse i skønsom forvirring, højst tre etager høje, som regel blot to. Et tidligere rådhus, nu politistation eller turistkontor. Et ældre hotel, måske nedlagt eller lige ved at være det, i hvert fald ikke renoveret. Og så den sædvanlige blanding af butikker, som vi kender fra enhver lille by i provinsen: Tøjeksperten, en frisør, en isenkræmmer, et supermarked, Skoringen, en optiker, en pølsevogn og en kiosk.

Straks udbrød jeg, at det var en kedelig by, men Lars Skinnebach kom med en bemærkning, jeg aldrig siden har glemt. Han sagde, at den slags byer gjorde ham tryk. Og jeg forstod med det samme, hvad han mente. Han mente, at den slags byer var udtryk for netop fællesskabet, driftigheden, fornuften, for ikke at sige snusfornuften. Han mente, at den, selv i al sin

kedsommelighed, udtrykte den danske ånd, egentlig ganske retlinet, ukorrupt, nogenlunde til at stole på, altid skammende sig over for sine naboer, lidt bekymret for at stikke ud, altid stabiliserende, disse sociale kræfter, den kollektive bevidsthed om, at vi hører sammen. For Lars var det byer, man kunne regne med. Nu lægger jeg ham muligvis tanker eller ord i munden. Men lad os nu sige, at det var dét han mente. Han mente, man kunne regne med deres facader. Man kunne regne med butikkerne. Man kunne regne med det personale, der betjener dig. At de ville være parate til at slå en sludder af med dig. Altid genkendende dig. Socialdemokratiet, den snusfornuftige driftighed, pengene på en måde, der gjorde ham tryk. Det forstår jeg godt. Hvis det var dét, han mente. Jeg forstår godt, at pengene gør ham tryk. Det er trygt at se en nogenlunde ordentlig by, selvom den måske ikke er alt for køn, selvom den måske ikke udstråler passion, liv og livlighed og alt dét, som vi rejser til fremmede turiststrøg for at opleve. Kjellerup er ikke nogen turistattraktion. Dens torv med dens triste og himmelråbende og umulige brostensbelægning er ligefrem deprimerende at kigge på sådan en regnvåd tirsdag midt på dagen, hvor der ikke er nogen at se. Men bag depressionen noget vigtigere: Trygheden. At der er penge i strømmen, der produceres ved hjælp af vindmøllen. At der kommer noget ud af den grimme lagerhal og industribygning, der står i byens udkant. Varer, ting, genstande, serviceydelser; noget, som folk gerne vil have, og som får pengene til at strømme tilbage til byen. Den slags er lige så meget værd som et sydlandsk leben. Den slags er helt sikkert meget mere værd end sydlandsk korruption. Hvilke danskere ville i virkeligheden kunne holde ud at bo i et land, hvor ingen er lige for loven, hvor det gælder om at have kontakter, sådan som det gjaldt om at have kontakter på Blichers tid, hvor herremanden sørgede for, at slægtningen, Niels Steensen, fik præsteembede. Hvor man ikke kan regne med nogen og noget. Hvor alle tusker og fuser og forsøger platte dig for mest muligt. Den slags ting er der mange danskere, der gerne vil give meget for at slippe for. Kjellerups ånd. Kjellerups ånd sørger for, de slipper for den slags. Derfor kan de godt lide at være der. Forståeligt nok. Derfor bliver de boede. Fordi selvom byen måske er grim, er den tryk. Grimheden og brostenene og den fredelige plads signalerer penge. Opdyrkningen af heden signalerer penge. Vindmølleparken signalerer penge, selvom der måske er mange, der ikke kan lide de høje, surrende master. Hovedvejene signalerer penge. Motorvejene og de hurtiggående toge signalerer penge. De bekostelige betonbroer signalerer penge. Tunnellerne. Alle disse ting signalerer penge, og penge gør os trykke. Der er ikke noget mere stressende end at være fattig, end at være udsat. Bare spørg de flygtninge, som vi snart indkvarterer i større tal end tidligere, nemlig 12.000 i år. Hvad vil de gerne have? Vil de gerne have Kjellerup? Ja, de vil gerne have Kjellerup. De vil også gerne have lighed. Og lighed for loven. De vil gerne have beskyttelse. Og det får de. Så godt, vi kan. Eller så godt, politikerne synes, vi skal kunne. Vi giver dem noget af Danmark, et stykke tid i hvert fald. For nogle kort tid, andre længere. Hvad er det, vi giver dem? Hvad er det, vi giver os selv? Hvad er det, vi gerne vil have? Hvad er det, vi gerne vil give til andre?

Når jeg før i tiden kiggede på landbruget, kiggede jeg på penge. Det gjorde mig tryk at se en opdyrket mark. Det gjorde mig tryk at se en landbrugsmaskine køre rundt på den. Det gjorde mig tryk at se en kæmpe stor grisestald på samme måde, som det ville gøre en flygtning tryk. Hvis han

eller hun ellers fik lov til at være en del af den. En del af samfundet. Den store grisestald betyder penge. Den betyder også forurening og overforbrug af antibiotika og mange andre dårlige ting. Men den betyder stadig penge. Og jeg ville ikke for nogen pris undvære den.

Det gør mig imidlertid ked af det at se, at landbruget ikke i samme omfang, som jeg havde håbet og håber, betyder penge. Det betyder mange steder ikke penge. Det betyder udgifter. Det betyder gæld. De danske landmænd er forgældede til op over begge ører. På forventet efterbevilling naturligvis. På forventning om, at de mange investeringer vil lønne sig, betale sig selv ind, ellers ville gælden ikke være der, ellers ville der ikke være nogen, der havde været overbevist om, at gælden var ok at stifte. Ellers ville landmanden været gået konkurs, hvilket der desværre også er en del, der gør. Den forventede efterbevilling udebliver. Udgifterne til landbruget overstiger, trods EU-støtte, der jo blot er en anden form for gældstiftelse, indtægterne. Det er, set fra et samfundssynspunkt, ikke den dejlige forretning, som jeg håber, det er, når jeg kigger ud over markerne og mågerne, der flakser efter ploven. Det er ikke penge. Landbruget er ikke penge, der gør mig tryk på samme måde, som Kjellerup gør mig tryk. Pengene fosser ud af kassen. Pengene fosser ud af kassen på trods af de mange grise, på trods af de store marker, på trods af alt dét, der høstes og produceres. De mange store maskiner virker pludselig alt for store. De store stalde for store. Siloerne og gylletankene. Det hele virker pludselig for stort, som om der er spenderet mere, end der er råd til. Og jeg bliver ikke længere helt så glad for al grimheden, som jeg hidtil har været. Jeg bliver faktisk ked af den. Jeg føler mig utryk. Jeg føler mig utryk ved, at de ikke kan finde ud af det. At der er nogen, der ikke kan finde ud af det. At det samlet set bliver drevet urentabelt.

Løsningen er naturligvis ikke at lukke landbruget. Der er mange mennesker, der har deres levebrød der. De er en del af udgiften, javel, men de er også en del af den glæde, det er at have familie, børn, mad, tag over hovedet, et meningsfuldt arbejde. Men når man aften efter aften sidder og sveder over regnemaskinen og tænker på sager, som man ikke skal tænke på; når man har svært ved at få det til at hænge sammen, så tænker man på, hvad der er galt. Det må kunne betale sig at dyrke landet. Der er nogen, der skal have mad i munden. Det er klart, at landbruget skal bestå. Det er klart, at der må blive gjort noget ved økonomien i det.

Jeg har ikke forstand på, hvad der skal gøres. Jeg ved bare, at min kærlighed til tryghedens grimhed falder, når tryghedens grimhed ikke kan betale sig. Jeg vil gerne, at den gør mig tryk. Jeg gerne, at den giver noget. Til nogen. Til os. Fællesskabet. Landbruget er vores i fællesskab.

Det er spørgsmålet, hvor meget vi kan løfte i fællesskab. Det er spørgsmålet, hvor forbundne vi er. Føler os. Føler vi os forbundne nok til at løfte noget i fællesskab i dag?

I fællesskab sørgede vi for, fordi vi ønskede det, at de danske kyststrækninger blev beskyttet mod de bebyggelsesmæssige latterligheder og overgreb, man kender fra andre dele af verden. Hvor det er kapitalen rent, der bestemmer. Den stærkestes ret. Manipulationens ret. Gerrighedens ret. De, der har pengenes, ret. Det gør mig oprigtigt ked af det at se, man vil ændre på denne beskyttelse. Jeg kan da godt forstå kommunernes trang til penge. Jeg kan da virkelig godt forstå det, det kan

man vel høre af denne tale. Jeg kan godt forstå behovet for turister. For indtægter. For fremdrift. For gevinster. For måske at komme lidt foran i forhold til nabokommunerne, således at man kan tiltrække arbejdskraft, skatteborgere, driftighed. Men hvem er det, der har behov for dette?

Alle steder i verden koster det kassen at bo med havudsigt. Alle steder i verden koster det at bo i første klitrække en bondegård. Alle vil bo i første klitrække, alle ønsker at kunne slå gardinerne op til en pragtudsigt med bølger på. Derfor er det dyrt. Derfor er det de rigeste, der kan. Derfor er det de rigeste, der får gavn af denne udvikling. Turister såvel som danskere. Velhavende turister, velhavende danskere. Samtidig skal alle vi andre så trækkes med deres skampletter i landskabet. Med deres prangende bygninger, der helt sikkert i overtalelses- og manipulationsmaterialet blev fremstillet som passet dejligt ind i landskabet, nærmest forskønnende, helt sikkert en gevinst for alle, også de, der ikke og aldrig og aldrig nogensinde vil få råd til at bo i det.

De danske strande er virkelig et demokratisk fællesje. Alle har ret til at være der, udsigten er ens og lige smuk for alle, uanset hvem du er, uanset hvor meget du tjener. Der er en lighedstænkning bag beskyttelsen af kystlinjen i Danmark. Her er noget, der er tilgængeligt for alle og endda i et land, hvor der ikke er særlig langt til standen, uanset hvor du bor. Her er virkelig ét af de smukkeste træk ved Danmark in action, efter min mening på højde med eller på linje med den lave korrupsion og den i bund og grund store tillid, vi har til hinanden. Med dette brud på fællesskabets interesser sætter man ikke bare den skønne, fælles strandlinje overstyr, man sætter også tilliden overstyr. Der er sgu da ingen, der tror på, at dette luksushotel er til gavn for alle, når det lige så godt kunne være luksus inde i landet bag klitterne, mens klitlandskabet kunne være forblevet uberørt til gavn for os alle. Et sådant hotel gør mig ikke tryk, uanset hvor mange penge, det signalerer. Det er ikke bygget til fælles bedste. Det er bygget til en udsøgt og lille andel af befolkningen. Det gør os ikke lige. Det er trumfet igennem på løgn, manipulation og gerrighed. Vi andre skal bare klappe i hænderne. Ved en fiktiv udsigt til måske-måske ikke flere skatte kroner.

Vi har mistet grundlaget. Det fælles grundlag. Det er svært at se, hvordan dette land skal kunne løfte i fællesskab igen. Hvorfra skal drivkraften komme? Kærlighed til fædrelandet var drivkraften. Hvad er drivkraften nu? Er det udsigten til en smule mammon? Er det det, der driver os?

Hedesagen var en fælles sag. Den var til landets bedste. Vi løftede i flok. Med dette projekt, med ophævelsen af strandlandskabets beskyttelse, løfter vi symbolsk, men samtidig sørgelig konkret ikke længere i flok. Her løfter en kommune for sig selv og for egen vindings skyld. Her løfter en entreprenør for sig selv. Her løfter en kapitalfond for sig selv. Det hele løfter bare for sig selv. Og dette er blot begyndelsen. Staten er blevet en konkurrencestat. Kommunen er blevet en konkurrencekommune. Stranden er blevet en konkurrencestrand. Borgeren er blevet en konkurrenceborger. Vi skal forstå, at dette er nødvendigt. Hovedparten af befolkningen skal holde sin kæft. I den højere sags tjeneste får vi eksproprieret fælles værdier til gavn for en velhavende elite. Dette, skal vi forstå, er i fællesskabets interesse. For flere slanters skyld.

Skatteindtægterne kan imidlertid ikke betale dét, der mistet. Det, der er mistet, er meget mere end den fælles, uberørte udsigt. Det er det ukorrumpere, det tillidsfulde, som vi mister. Salgstalen for dette projekt må smygge sig uden om dette faktum. For at få det til at glide ned. Det henvender sig til gerrigheden. Alt kan sælges. Også fællesskabet. Også tilliden også det ukorrumpere. Det er en meget høj pris.

Jeg vil gerne foreslå et alternativ til dette projekt. Jeg regner ikke med, at udviklingen kan ruller tilbage. Den solgte strand og sjæl kommer ikke tilbage. Så hvis det skal være, hvem har allermost brug for den udsigt, havudsigten? Er det de velhavende, der alligevel kan købe sig til den, og som gør det hele kloden rundt? Nej. Er det os almindelige, ikke-velhavende danskere, der for flertallets vedkommende helt sikkert alligevel ville foretrække en strand uden prangende hotel? Nej. Det er ingen af os. Vi kan sagtens leve uden. Hvis der derimod er nogen, der har brug for det, er det de pressede og mange kommende flygtninge, 12.000 af dem, som skal indkvarteres rundt omkring i landet. Her er mit forslag: Byg huse til dem ude ved stranden. Byg en flygtningelejr. Byg den helt ned til vandkanten. Giv dem havudsigt og en terrasse i første klitrække. Giv dem et smukt landskab, noget at trække sig tilbage til, skønheden, at kunne gå tur, nyde den friske luft. Vi bygger for de svageste. Vi tilbyder landskabet til de svageste, hvis der er nogen, det skal tilbydes til. Vi andre skal nok klare os. Vi skal nok klare os uden den slant, som konkurrencestat og –kommune forsøger at bestikke os med. Vi løfter her i fællesskab, sådan som vi gjorde med Hedesagen. Det er vi stolte af. Det er dét Danmark, vi vil bevare og udbygge. Det er dét, der i virkeligheden er den smukke udsigt. Den smukke udsigt ses med hjertet. Der er hjertets udsigt, vi holder af at kigge på. Og det er såmænd også dét, som de udenlandske turister holder af at kigge på. Udsigt til mammon og spekulation kan de få så mange steder. Udsigt til mammon og spekulation kan de få over hele verden. Udsigt til mammon og spekulation er mange steder i verden den eneste udsigt, man kan få. Her er en lille undtagelse. I verden. Her bygger vi for fællesskabet. Her bygger vi i fællesskab.

Har vi stadig et fællesskab? Den udsigt, der er i fællesskabet, for fællesskabet, er den eneste udsigt, der er værd at kigge på. Kærlighed til fædrelandet var drivkraften. Kærlighed til fædrelandet, lad det være drivkraften i fremtiden også.